

عَلَم‌های عزاداری با نقوش جن و اژدها!

۱ آبان ۱۳۹۴ ساعت ۱۹:۱۰

علامت‌هایی که روز به روز بر تعداد آن افزوده می‌شود، آیا نشانه‌ای از ارادت مخلصانه به اباعبدالله(ع) است؟

«عَلَم» یا «جریده» یکی از وسیله‌های نمادین بکار رفته در آیین سوگواری ماه محرم است که عزاداران حسینی به عشق علمدار کربلا، حضرت ابوالفضل العباس(ع) آن را در پیشاپیش صفوف سینه زنی و زنجیرزنی به دوش می‌کشند. این وسیله در گذشته از جنس چوب و به ارتفاع پنج الی شش متر ساخته می‌شد که سر آن را پنجه‌ای برنجین گذاشته و پارچه‌های رنگین قیمتی به آن می‌بستند. البته در قسمت فوقانی علم‌هایی که در میدان‌های جنگ استفاده می‌شد، یک قسمت سه تیغه قرار داشت تا برای منظم کردن سپاه، بیشتر قابل رویت و تمایز باشد. اما امروزه علم یا علامت را از فلز می‌سازند، و البته به مرور زمان بر تیغه‌هایی که بر روی «شاسی یا بدنه اصلی» سوار می‌شوند، افزوده شده و در حد فاصل زبانه‌ها با اشیاء فلزی با شکل‌های کبوتر، طاووس، خروس، شانه به سر، گوزن، شیر، لاله، گنبد و بارگاه و غیره پر می‌شود. زیر پایه هر کدام از این اشیا یک «صندوق» با اسامی ائمه و اوصاف خداوند قرار دارد و در کار هر تیغه اشیا به نام «تبرزین» با اذکاری از جمله «عباس علمدار» تعبیه می‌شود.

علم‌های قدیمی‌تر معمولاً پایه‌ای دارند که واژه‌های دینی بر روی آن نوشته شده و دو اژدها با دهان باز از آن پاسداری می‌کنند. تعداد تیغه‌های علم همیشه از یک عدد فرد پیروی می‌کند و علامت را به همین مناسبت بر اساس تعداد تیغه‌ها نام گذاری می‌کنند به طوریکه انواع علم شامل ۳ تیغه، ۵ تیغه و غیره بوده و تیغه یا زبانه میانی بزرگ‌تر از بقیه است. زیر تیغه اصلی یک کره فلزی با نام «توپی» قرار دارد تا برای حفظ تعادل وزن علامت، ساده‌تر باشد. بر روی هر تیغه دو «جا پری» وجود دارد که از این طریق علامت با پرهای رنگی تزیین می‌شود.

بر روی تیغه‌ها از چامه‌های (اشعار و نوحه) مربوط به وصف حادثه عاشورا استفاده می‌شود یا ممکن است متون مذهبی و شمایل ائمه بر روی آنها حک شده باشد.

YJC / Arash Mirsepasi

رمزگشایی تصاویر روی علامت ها، از کبوتر شیر تا جن و اژدها برای جستجو و کنکاش بیشتر در خصوص معنی و فلسفه علائم منقوش بر روی علم های عزاداری امام حسین(ع) همراه با یک کارشناس آیین های مذهبی به خیابان ناصر خسرو و بازار بزرگ تهران رفتیم تا از نزدیک با مراحل ساخت علامت های محرم آشنا شویم.

علی اکبر اصغری، کارشناس آیین های مذهبی با اشاره به اینکه هر یک از اشکال بکار رفته روی علم های محرم وجهی نمادین دارند به خبرنگار باشگاه خبرنگاران گفت: برخی از آنها علاوه بر وجه نمادین به یکی از حوادث واقعه عاشورا اشاره دارند به طوریکه بر طبق کتاب بحارالانوار در کربلا برخی از حیوانات به حضرت اباعبدالله (ع) پناهنده شدند و این مسئله فلسفه استفاده از اشکال حیواناتی چون گوزن بر روی علامت است.

وی

افزود: همچنین برخی از حیوانات درنده مانند شیر برای کمک به امام حسین(ع) اعلام آمادگی کردند که آن حضرت از این مسئله امتناع ورزیدند و طبق روایات این حیوانات بعد از شهادت امام(ع) و یارانش بر جنازه آنان حاضر شده و ضمن ابراز ناراحتی، گریستند.

این استاد دانشگاه در خصوص وجه نمادین استفاده از شیر در علامت، بیان کرد: این حیوان مظهر قدرت است و همه شیعیان حضرت علی(ع) را به عنوان «شیر خدا» می‌شناسند به طوریکه در همه پوسترها هم می‌توانید یک شیر را که زیر پای آن حضرت نشسته، ببینید.

وی افزود: کبوتر مورد استفاده در علامت اشاره به آن کبوتری دارد که با آغشته کردن پر و بال خود به خون امام حسین(ع) خبر شهادت آن حضرت را به مدینه برد و از نظر نمادین هم کبوتر، به عنوان زائران حرم اهل بیت شناخته می‌شود.

اکبری

اظهار داشت: برخی حیوانات اگرچه در حادثه کربلا نقشی نداشته‌اند اما بخاطر همان وجه نمادین و نقشی که در مذهب تشیع دارند بعدها به علامت اضافه شدند به طوریکه در روایات حضرت مهدی (عج) بعنوان طاووس اهل بهشت معرفی شده و خروس نیز حیوان اذان گو است.

این استاد دانشگاه گفت: یکی از نمادهایی که در دو طرف علامت و دو طرف تیغه‌ها دیده می‌شود اژدهاست که نشان دهنده حضور جنیان در واقعه کربلاست، چرا که بر اساس روایات اجنه در روز عاشورا به کمک امام حسین (ع) رفته‌اند، اما آن حضرت کمک آنها را نپذیرفت.

وی ادامه داد: اژدها نماد عقیمی و رانده شدگی است و معمولا در دو طرف تیغه‌ها که نماد نور و رحمت هستند به صورت قرینه به کار می‌رود و این معنی را تداعی می‌کند که خوب و بد، خیر و شر همیشه با یکدیگر در جنگ و چالش هستند.

اکبری در خصوص زنگوله به کار رفته در علامت گفت: این شی نماد زنگ حیدری است به طوریکه زمانی که وارد زورخانه می‌شوید زنگ را به صدا درمی‌آورند و زمانی هم که علم تکان می‌خورد صدای زنگوله بیان‌کننده "حیدر حیدر" است. وی نشانه‌هایی مانند دست بریده یا شاخه‌های نخل، ابزارآلات جنگی مانند سپر و شمشیر و همچنین گنبد و بارگاه را از دیگر نمادهای مورد استفاده در علامت برشمرد و توضیح داد: اگرچه علت استفاده از تمام موارد مذکور روشن است اما در خصوص دست بریده باید گفت که این نماد به دست‌های علمدار بی دست کربلا اشاره دارد.

این استاد دانشگاه در پایان استفاده از پَر در علامت را برای زیبایی آن دانست و گفت: معمولا پرها در سه رنگ سبز، قرمز و سفید استفاده می‌شود که این رنگ‌ها نیز فلسفه جداگانه‌ای دارد به طوریکه مثلا رنگ سبز نشان‌دهنده سپید بودن ائمه، قرمز رنگ خون و سفید رنگ صلح است که برای تزئین علم استفاده می‌شوند. عزاداری امام حسین(ع) با علامت‌های هفتاد میلیون تومانی! شایان ذکر است که علامت‌های امروزی علاوه بر نوع ساده، در انواع نقره‌کوب و طلاکوب نیز ساخته می‌شوند به طوریکه نوع ساده

یک علامت ۴۱ تیغه بین ۲۰ تا ۲۵ میلیون تومان و انواع نقره و طلا کوب آن بین ۶۰ تا ۷۰ میلیون در بازار به فروش می‌رسند. و صد البته این تجمل گرایی در مورد تجهیزات جانبی علم، نیز قابل مشاهده است، به طوریکه مدل تجملاتی وسیله‌ای به نام‌های «استکانی، کماجی و یا شبکه» (که به تسمه دور کمر علم‌کش وصل شده و پایه علامت در آن قرار می‌گیرد)، با قیمت ۳ میلیون تومان و تسمه چرمی آن با قیمت ۲ میلیون تومان به فروش می‌رسد و این درحالیست که نوع ساده‌ی «استکانی» با قیمت فقط ۱۵ هزار تومان در بازار موجود است.

گذشته از این دست تجمل گرایی‌ها اما علامت‌هایی با تیغه‌هایی که روز به روز بر تعداد آن افزوده می‌شود، این سؤال را در ذهن متبادر می‌کنند که چنین ابراز ارادتی تا چه حد خالصانه بوده و آیا احتمال آن نمی‌رود که کاربرد این علامت‌های بیست و چند تیغه، خودنمایی‌های تحت لوای عشق به سالار شهیدان باشد؟

چراکه در موقع عبادت و اعمال عبادی باید هیچگونه توجهی به غیر خدا نشود و شرک بدان معنی است که ظاهر هر عملی از نماز و روزه و حج و خمس و زکات و نذر و غیر آن از هر نوع عبادتی و واجب یا مستحب تنها برای خدا باشد ولی در دل و باطن توجه به غیر خدا یعنی برای شهرت و جلب نظر خلاق و غیر آن باشد.

این چنین عبادتی ریای در عمل است که در زبان روایات اسلامی از آن به «شرک اصغر» یاد شده که موجبات تباهی عمل عبادی فرد را به همراه دارد.

در پایان شایسته است به حدیثی از پیامبر اکرم(ص) اشاره کنیم که می‌فرمودند: «بیشترین چیزی که برای شما از آن می‌ترسم شرک خفی و پنهان است بنابر این از شرک سر و پنهان دور باشید زیرا شرک در امت من از راه رفتن مورچه بر سنگ سیاه در شب تار پوشیده تر است.»

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۱۹۲۲/ع-۱-ه-۱۴۴۲-۱۰-۱۰>